

uir non est uir . Hic uero etiam si cultrix idolorum fuerit mulier, tamen non perdit ius uiri &c. Ecce uirum uocat non uirum qui excidit à fructu coniugij. Quanquam autem non possum explicare nodum, quomodo Christus loquens Iudæis sentiat de diuortio, quod manente coniugij uinculo, tantum separat ab usu matrimonij, quū illi non aliud nossent repudium, quām unde fit ius cum alia cōtrahendi: tamen ita tempero sermonem, ut quod dico dirimi matrimoniuū ac fieri diuortium, de separatione thori possit intelligi, nec ullum admisceo uerbum, quo ius faciam iterandi coniugij. Testimonia quæ citantur , non exutio. De his abunde nobis dictum est in Annotatione super 1. Corinth. caput 7.

Tit. vii. De fide. Propositio 1. eiusdem Iacob. 11

xvi **F**IDES quæ friget absq; charitate , nec se profert ubi res postulat, nec fides quidem est: tantum est inane fidei nomen.

Propositio eiusdem Secunda. Iacob. 11

xvii Fides & charitas natura coniunctissima sunt , & alterum ab altero diuelli non potest. Et paulo post, Charitas fidei comes est indiuidua.

Propositio eiusdem Tertia.in Elencho.

xviii Certū est utranq; alteri indiuidua esse comitem.

CENSURA

Hæc tres propositiones sunt hereticæ,& sententiæ apostolorum Pauli & Iacobi contrariæ. Paulus namq; fidem sine

sine charitate posse esse ostendit, quum inquit: Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. *Iacobus* etiam in eo capitulo in quo dicit, fidem sine operibus mortuam esse, appellat fidem simpliciter illam quae est sine operibus dicens: Quid proderit fratres, si quis dicat se fidem habere, opera autem non habeat: nunquid poterit fides saluare eum? Vnde patet quod fides absque charitate aut bonis operibus fides appellanda est.

*Corin. 1
Iacobi 2*

DECLARATIO ERAS.

Nemo nescit fidei uocabulum late patere. Multa enim de deo credebant etiam Ethnici, & iuxta Iacobii dictum, dæmones credunt & contremiscunt. Quin & Philosophi credunt Aristoteli, & medici Galeno. Est fides informis, est fides infusa & acquisita, fides integra languida & mortua, est fides actualis & habitualis. Est fides quae nihil differt ab opinione. Est fides quae fuit in Christo, est quae non fuit: est fides quae manet in patria, est quae non manet: est fides historica, est fides, dicta pro fiducia, minimum differens à spe: & si quae sunt aliæ fidei rationes, de quibus subtiliter disputant scholastici. Verum ista discutere non spectabat ad paraphrasim, quæ secuta Paulum ac priscos interpres, sentit de fide iustificante & purificante cor. Eam nō habebant qui de fide sua gloriabantur aduersus beatum Iacobum. Siquidem hæc natura coniunctissima est dono charitatis, & charitati comes est individualia. Iam est &

m charitas

charitas humana, quemadmodum est fides. Nam
& impij quodā modo diligūt deum ac proximum.
Siquidem & impij diligunt uxorem, parentes ac li-
beros: & omne bonum siue morale siue externum,
generali sensu dici potest donum dei. Sed quid hęc
ad Euangelica dona spiritus: de quibus loquitur
Christus, Paulus & cæteri apostoli. Sint igitur meæ
propositiones terç; quaterç; si libet hereticæ iuxta
sensum alienū, modo iuxta sensum meum sint Pau-
linæ. Porrò quod scripsi fidem mortuā nec operan-
tem per dilectionem, ne fidei quidem uocabulum
mereri, uulgatissimo tropo dictum est: quo homi-
nem inutilem & ignavum negamus esse hominem,
& uinum uapidum nihilç; uigoris habēs, negamus
esse uinum. Id me sensisse deprehendet, qui totum
eum locum paraphraseos legerit. Atç; ut ita loque-
rer Iacobus apostolus præbuit occasione, qui fidem
per dilectionem nō operantem, appellat mortuam.
Sed epitheton mortui, tollit nominis rationē, licet
mancat nominis abusus: quemadmodum dicimus
sepeliri hominem, quum reuera non sit homo qui
aret anima. Sic quodam modo anima fidei est cha-
ritas, addens fidei motum & actum. Quin potius
ministra fidei est charitas, uigor autem fidei, est uis
purificandi cor diuinitus addita. Quod ille uocat
mortuum, ego uoco inane nomē: & quod inane est

ac

ac mortuum, nego dignum illo præclaro nomine fidei, tam magnifice à Christo & Apostolis prædictæ. Postremo hoc ipsum exponit sermo, qui sequitur in paraphrasi. Sequitur enim continenter. Etenim quemadmodū corpus anima destitutū, mortuum est & inutile: ita fides si desit charitas nunquā ocfiosa, mortua est & inefficax. Proinde testimonia quæ citant è scripturis, quanquam ad me nihil attinent, tamen non usq; adeo solida sunt, ut nullam recipiant tergiuersationem. Neq; enim Paulus affirmat fidem peculiare donum esse dei absq; charitate, sed fictione utitur ad exaggerandum laudem charitatis. ueluti qui dicit: Et si mihi linguae centum essent ac totidem ora, non possem rem ut habet enarrare, is nequaquā sentit esse quenquā cui sint centum linguae ac totidem ora: sed fictione difficultatem explicandi exaggerat. Eodē tropo, mea sententia, Paulus dixit, & si linguis hominum loquar & angelorū. Neq; enim angelis sunt linguae, sed hoc exaggerandæ rei gratia fingitur, ad significandū eximias quasdam linguas humanis longe præstantiores. Simili figura dixit: Etsi imperitus sermone, nō tamen scientia. nō erat imperitus sermone, qui plus omnibus linguis loquebatur, sed per fictionem cōcedit, quod non est. Basilius Magnus locum hunc citans in epistola quadam ad Neocæsarienses, hæc subiicit. Non

m 2 quod

quod horum quæ commemo^rauimus singula sine
charitate possint inueniri, sed quod sanctus Paulus
uoluerit testimonijs confirmare quod dixerat, præ/
ceptum charitatis infinitis partibus esse reliquis om/
nibus excellentius. Ita Basilius. Theophylactus au/
tem indicat hic Paulum ad exaggerandam charita/
tis æminentiam conferre illam cum dono omnium
maximo, fide: nec simpliciter, cum fide, sed cum sum
ma fide, nimirū integra & syncera cum ait, omnem
fidem. Itidem & Chrysostomus annotauit, Paulum
non simpliciter nominasse fidem, sed uniuersam fi/
dem. Iam ut largiamur aliquam fidem inueniri sine
charitate, quis illam dixerit, integrum, synceram, &
uniuersam, hoc est omnibus numeris absolutam?
Similiter & Thomas Aquinas omnem fidem inter/
pretatur perfectam fidem. Quæ si non reperitur si/
ne charitate, quemadmodum sentit Basilius, neces/
se est, ut hic agnoscamus hyberbolen ac fictionem,
quam inter amplificandi formas cōmemorat etiam
Quintilianus. Illud arbitrantur quidam, Aposto/
lum hoc loco, quum linguas, prophetiam, & scienti/
am nominat, sentire de donis gratuito datis, non de
gratū facientibus, quod hæc sine charitate non sub/
sistant. Cæterum iam frigebit amplificatio, si chari/
tatem donis inferioribus atq; inutilibus comparet,
perinde ac si quis hominis excellentiam exaggerās
confe

conferat illum cum leone aut camelō mortuo. Probabilius igitur est hic dona gratum facientia, ut isti loquuntur, conferri cum donis eiusdem generis: quemadmodum facit eodem capite quum ait: Nunc manent fides, spes, charitas, tria haec, maior autem horum charitas. Neq; enim hic fidem sentit mortuā, sed uiuam. Alioqui diluta sit amplificatio, si ueram charitatem comparet fidei mortuæ. Scio quosdam hic confugere ad nescio quam fidem, quæ si firma sit, quamuis non adsit charitas, tamen edit miracula: sed quomodo huiusmodi fides dici possit summa, integra & sincera, non uideo. Imò Paulus ipsam fidem iustificantē amplificat his uerbis, ita ut montes transferam, quo magis attollat charitatis excellentiam. Multi siquidem fidem habent iustificantem, qui tantam non habent, ut per eam edant miracula. Tutius igitur arbitror sequi diuum Basilium, ut accipiamus hoc exaggerandi gratia fingi, quod non est, nec esse potest. An deus posset infundere perfectum fidei donum absq; charitatis dono, non erat paraphraste discutere. Mihi satis est ea quæ scripsi competere in fidem iustificantem, & ubi ubi est, ac licet, per dilectionem operantem. Iacobus autem quum ait, si quis dicat se fidem habere, significat illos carere uera fide, qui per dilectionem non operantur, nec enim statim fidem habet,

m ; qui

qui dicit se habere fidem. Quod si propositio diciatur hæretica quæ pugnat cum scriptura canonica, aut cum his quæ ex ea euidenter colliguntur: si c̄ declaratū est quod ex locis citatis parum solide colligitur inueniri fidem speciale donum dei sine charitate: demiror quare propositiones hæ dicantur hæreticæ, quas tamen legimus apud probatissimos ecclesiæ doctores. Iam ut sit hæreticum, negare fidem esse donum dei speciale, si desit Charitas: quid ad me pertinet, quum ut dixi, tenor sermonis in paraphasi, declaret me loqui de fide iustificâte cui non potest abesse charitas. Quid enim conductit ad pie-
tatem Christianam, si iuxta dogma scholasticum credamus inter dona spiritus esse numerandam si-
dē absq; charitate? Aut disquirere quomodo fidei
donum remanserit in lapsis angelis, aut in Christia-
nis in letale crimen reuolutis. Et an quod remansit,
mereatur dici spiritus Euangelici donum, quum do-
na spiritus post aduentū domini pleniora fuerint,
quām sub ueteri lege. Aut quid ad Iacobi locum
~~explanandum~~ conducebat, commemorare, quomo-
do in Christo fuerit summa charitas absq; fide, quē
admodum & in angelis. Quod tamen ipsum inter
Theologos cōtrouersum est. Certe Durandus non
putat impie dici, in Christo fidem cum charitate
fuisse coniunctam: nec hæreticum dictum esse, in pa-

tria

tria manere fidem. Hoc apud Beatum Iacobum a-
gebatur, ut illis superciliū detraheretur qui sibi polli-
cebantur ex fide mortua salutem, quum & charita-
te uacarent, nec ullis bonis operibus abundarēt. Hu-
ius autem loci in paraphrasi tale est exordium, An
satis per se putandum est ad salutem cōsequendam
solam fidei professionem? Quid aut̄ est fides absq;̄
charitate? Ac paulo post: Quæ si desit fratres mei
quæso an inane fidei nomē seruabit hominem? In-
frugifera fides est quæ per charitatem non opera-
tur, imò titulo tenus duntaxat fides est. Rursus ali-
quāto post. Sic nimirum īutilis erit fidei professio
quæ uerbotenus constat neq;̄ quicquā agit, sed ue-
luti mortua torpet: neq;̄ magis est dicenda fides, q;̄
cadauer hominis meret hominis uocabulū. Quod
corpori est anima, hoc est fidei charitas: hac igitur
subducta, mortua quædam & inefficax res est fidei
uocabulum. Et post aliquam multa. Tu tibi places
quod persuasum habeas unum esse deum, quum er-
ror paganorū credat innumeros esse deos. Recte fa-
cis, nam isthoc nomine præcellis: sed frustra credis
esse deum, & esse deum unum, nisi sic credas ut ab
illo salutem consequaris. At id non facies, nisi fidei
iungas charitatē, ac p̄ijs operibus testeris & quod
credis & quod amas. Ex his perspicuum est me illic
non agere de dogmate scholastico, sed in hoc deij-
cere

cere fidem absq; bonis operibus, ut adimā inanem
fiduciam ijs, qui iactant fidem suam, quum ueram
ac uiuam non habeāt. Non inficior in illis fuisse fi-
dem aliquam, qui dicunt, in nomine tuo eiecimus
dæmonia: non nego Caiphā aliquid fidei donum
habuisse, quum diceret, Expedit uobis ut unus ho-
mo moriatur pro populo. Fateor & in sceleratissime
uiuentibus Christianis, nonnullam fidem esse pos-
se: licet eos omnia uere credere, quæ requiruntur ad
salutem, ego uix credam. Sed aliud agebam in Para-
phrasī. Arbitror eos qui tum edebāt miracula, non
omnino fuisse uacuos à charitate. Quale uero pro-
phetiæ donū, quum Caiphas sonat, quod ipse non
intelligit? Longe aliud prophetiæ genus erat in apo-
stolis. Porrò in Christianis quorum tota uita sapit
mundum, aut extincta est fides, aut ucheméter lan-
guit, nec purificat, sed magis aggrauat damnatio-
nem. Quod si non res, sed uerba gignunt offendicu-
lū, quin offenduntur uerbis beati Gregorij, qui con-
uiuum filiorum Job interpretatur donorum cōsen-
sum, quemadmodū Plato dicebat omnes uirtutes
morales inter se connexas esse? Hæc tamen ita disse-
tuerim, ut paratus sim meliori sententiæ cedere. Imò
non pronuncio quid sentiam, sed discendi studio
inquiero.

Propos

Propositio. IIII. Erasmi. Ioan. III

Sola fides purificat corda, redditq; idonea qui/ bus credantur cœlestis philosophiæ arcana. **xix**

Propositio eiusdem Quinta, Ioan. V III

Sola credulitas uia est ad immortalitatem. **xx**

Propositio eiusdem sexta. Luc. XXIIII

Quid exigit Christus à suis nisi fidem? **xxi**

CENSURA

Tametsi requiritur fides ad assequendā beatā immor^{talitatē}, & ad cordiū purificationē, ut docēt sacræ literæ: nō tamen eam solā ad hoc requiri astraūt, sed potius op/ positum. Vnde ait Iacobus apostolus. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Et Paulus. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Quare propositiones cum huiusmodi exclusione positæ scripturis non conso/ nant, quæ ubiq; bona opera prædicant. Et offendiculum eædem propositiones aptæ sunt præstare pusillis: quasi uidelicet non sint fidelibus necessaria bona opera, sed so/ la fides sufficiat ad salutem.

DECLARATIO ERAS.

In Paraphrasibus meis uix aliud tracto sæpius **xix** aut diligentius, quam non sufficere professionem fi/ dei nisi accedat uita professiōe digna. Quod satis li/ quet ex paraphrasi in caput Iacobi secūdum. Idem facio frequēter & in cæteris lucubrationibus meis, ut hæc suspicio in me nullo pacto possit hæcere, qua/ si sentiā non esse necessaria post baptismū in adul/ tis bona opera. Hæc uero propositiones sic truncav/

tim recitatæ fortasse pariant offendiculum infirmis:
at si legantur in contextu paraphrasis, non uideo
quem possint offendere. Nam Ioannis tertio, ipse
sermonis tenor, declarat me illic loqui de his, qui ex
paganismo aut Iudaismo ueniunt ad gratiam euan-
gelicam. Ipsa paraphrasis uerba subscribā, quæ de-
clarant me non de tota salute loqui, sed de aditu ad
salutem. Tamen, inquit, hoc tempore quod clemen-
tiæ datum est, non misit deus filium suum ut con-
demnet mūdum pro suis sceleribus, sed ut sua mor-
te mundo per fidem, conferat salutem gratuitā. Et
ne quis sponte periēs haberet quod prætexeret suæ
maliciæ, facilis aditus datus est omnibus ad salutē:
nō enim exigitur pro prioribus admissis satisfactio,
non legis obseruatio, non circumcisio: tantum qui
credit illi, tutus est à condemnatione, nimirum illud
amplexus, per quod salus æterna datur omnibus,
quantalibet peccatorum sarcina grauatis. Habes uir-
am unicam ad salutem. Sequitur autem continen-
ter inibi: si modo post Euangelicam professionem,
abstineat à uite prioris flagitijs, & iuxta doctrinam
eius cuius nomen professus est, proficere nitatur ad
perfectam pietatem. Ad hunc modum paraphra-
sis. An hæc uidentur esse hominis contemnitis bo-
na opera post baptismum? An potius iuxta catho-
licum sensum Gentes pariter ac Iudeos prouocan-
tis ad

tis ad Euangelij gratiam: quod toties Beatus Pau-
lus tanto ardore agit in suis epistolis, deterrens à cir-
cumcisione & à fiducia operum legaliū, ac Iudeos
simul atq; gentes æquans in gratia fidei, qua gratis
purificantur corda credentium. Quanquā hæc pro-
positio perperam citata est, ex Ioannis tertio, quum
sit cap. 4. Reiectetur hoc in amanuensem aut typo,
graphum, sed talium censorum erat, quod illorum
incuria commissum erat, sua uigilantia corrigere.
Quid autem illic agit paraphrasis? De excludendis
bonis operibus post baptismum: Nihil minus. Sed
ostendit hominem ad percipiendam Euangelicam
doctrinam indocilem, nisi purgatus fuerit à uicio in
credulitatis. Siquidem explanās uerba domini ad
Samaritanam: mulier crede mihi, uenit hora: loqui-
tur hunc in modum. Verum hoc euangelicæ pietas-
tis mysterium aperturus, præfatur fidem, sine qua
nullus est idoneus auditor euangelicæ doctrinæ, nec
idoneus cultor euangelicæ religionis. Fides enim so-
la purificat corda, redditq; idonea quibus credan-
tur philosophiæ cœlestis arcana. Mulier, inquit, si-
dem habe mihi &c. Ita paraphrasis. Vnde huc in-
uehitur mentio de operibus baptizatorum: Quid
autem aliud dicit paraphrasis, quam quod prophe-
ta: nisi credideritis, non intelligetis. Rursum qd Pau-
lus Heb. ii. Credere oportet accedentem ad deum.

n 2 Porro

Porrò in Ioannis octauum , sic habet paraphrasis: Nisi resipueritis, nihil uobis proderit generis autor Abraham,nihil Moses, nihil sacerdotes, aut pharisei,nihil deus pater,ut uerbis gloriamini.Illud habet tote pro certissimo, Si quis obtemperauerit sermonibus meis, quemadmodum frequenter dixi , mortem nō uidebit inæternū. Sola credulitas uia est ad immortalitatē &c. Viam autem dixi aditum, ac ueluti ianuam ad salutem , reuocans gentes à fiducia philosophiæ,Iudæos à fiducia ceremoniarū. Quanquam fides sic aperit ingressum ad salutē , ut etiam in deducendo præcipuas agat partes. Rursus Lucæ 24. manifestū est me loqui de ceremonijs Iudaicis, quas Christus iam à nobis non exigit si conuertamur ad Euangelij gratiam, sed fidem . Verba paraphraseos sic habent: Quid autem exigit Christus à suis, nisi fidem? Et ideo suam ecclesiam , quæ nescit opera legis, urbem fidelem dixit, totam ipsi uni intentem. Hanc quam auditis redimendam in iudicio, uidetis sublatam legalium ceremoniarum fiduciam.Hæc paraphrasis, manifeste Iudaicas ceremonias excludens, non opera charitatis. Supereft scru pulus de epitheto, sola: offendit enim particula exclusiva. Atqui ea non semper excludit, sed frequenter indicat eminentiam, quemadmodum unus, unice & singulariter . Veluti si quis dicat de Plutarcho:

Vnus